

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОЛЬОРУ У СТРУКТУРІ ІМЕННИКОВОЇ ГРУПИ

Відомо, що з проблемою структури іменникової групи тісно пов'язане питання валентності іменників, що останнім часом привертає увагу дослідників більше, ніж питання валентності дієслів і прикметників.

Для іменників такими партнерами – поширювачами можуть бути залежні іменники, прикметники, прикладки, відокремлені означення, підрядні конструкції тощо.

Прикметники як валентні партнери іменників утворюють у поєднанні з ними субстантивні словосполучення. Прикметник-означення виражає не свою власну ознаку, а ознаку іншого імені: ... “означення виражає ознаку, яка без нього може і не виступати достатньо яскраво, але і в останньому випадку це буде все ж ознака не означення, а означуваного слова. Тому означення – завжди залежний компонент. Воно не може виступати у самостійній позиції. Якщо воно залишається без означуваного слова, то бере на себе вираження предметності і припиняє бути ознакою іменника. Прикметник у цьому випадку субстантивується” [11, 56].

Серед субстантивних словосполучень поширеними є як групи з двох компонентів, так і більш складні; багато з них включають в себе службові слова (здебільшого прийменники).

У ролі валентних партнерів у структурі іменникової групи можуть виступати прикметники усіх трьох лексико-граматичних розрядів (якісні, відносні, присвійні). Окрім того, у художніх текстах нерідко простежується вживання прикметника одного розряду у значенні іншого. Найпродуктивнішими з погляду поширювачів є якісні прикметники, які узгоджуються з іменниками у роді, числі та відмінку:

1. І полилось волосся кучеряве на мудрі руки сивого борця [6, 35].

Слід зазначити, що основним семантичним типом якісних прикметників є “чисті предикати”, що позначають власне якості предметів, об'єктивно властиві носіям цих якостей. Це насамперед прикметники на позначення кольору (червоний, зелений).

Питання про значення та історію формування прикметників на позначення кольору неодноразово обговорювалося у науковій літературі. Відомі праці Алімпієвої Р. В., Бахліної Н. Б., Шестакова Ф. К., Багіної А. А.

Однак у згаданих дослідженнях прикметники на позначення кольору розглядаються насамперед з семантичного та історичного погляду, специфіка ж функціонування згаданих одиниць у синтаксичних структурах до уваги не береться.

Отже, проблема функціонування прикметників на позначення кольору у складі іменникової групи є актуальною насамперед у зв'язку з відсутністю у сучасному мовознавстві наукових досліджень, у яких би такі прикметники розглядалися як поширювачі іменників-домінантів, тобто у семантико-синтаксичному аспекті.

Тому завданням дослідження є з'ясувати роль прикметників на позначення кольору у складі іменникової групи та описати їх функції у згаданому семантико-синтаксичному оточенні.

Ще Арістотель зауважував, що колір не припусується, придиціюється, до субстанції, а є присутнім у ній самій..." [5, 36]. Так, прикметники на позначення кольору у структурі іменникової групи можуть вживатися у своєму прямому значенні, даючи предметові візуальну характеристику. Саме ці якості можемо назвати "натуральними". За визначенням Багіної А. А., "прикметники на позначення кольору передають ознаку абсолютну, яка не залежить від оцінки мовця, а... подвійна співвіднесеність прикметника на позначення кольору з абсолютним прямим значенням і переносним значенням – обумовлюють два плани розуміння..." [4, 89]:

1. Десь за сотню кілометрів від нас б'ється золотий погон із червоним прапором [15, 69].
2. Ми очі звели на чисте блакитне небо [6, 97].

Так, у першій конструкції прикметник *червоний* у структурі іменникової групи (ядро – іменник прапор) є обов'язковим, адже його редуція сприятиме втраті змісту іменникової групи та фрази у цілому. Окрім того, такі прикметники є своєрідними символами у текстах Хвильового, тематикою яких була громадянська війна. Прикметник на позначення кольору *блакитний* у другій конструкції лише вносить додаткову інформацію у зміст простого речення та є об'єктивною характеристикою предмета (яра іменникової групи).

Проте за спостереженням М. П. Кочергана, щодо художньої мови, то "оригінальність і новизна мови письменника не стільки в авторських лексичних новотворах, скільки у специфіці сполучуваності слів" [9, 58]. Окрім того, відомо, що "прикметники на позначення кольору, що збагачені переносними значеннями, допомагають створити складний, багатоплановий образ. Подібні прикметники легко розвивають багатозначність, вступають у вільні й невольні сполучення, але абсолютне значення кольору у тій чи іншій мірі у них зберігається. Воно просвічує крізь нові переносні значення і вживання" [4, 90]. Саме тому навіть такі "об'єктивні" прикметники на позначення кольору найчастіше у досліджуваних текстах вживаються у переносному значенні, що іноді може проникати через авторське мовлення у мовну систему.

У досліджуваних художніх текстах найчастіше констатуємо вживання прикметників на позначення кольорів *білий*, *чорний*, *червоний* (та його відтінки), *синій* (та його відтінки), *зелений*, *жовтий* (*золотий*, *золотавий*, *золотистий* у значенні *жовтий*), *сірий*.

"Слово *білий*, є нейтральним багатозначним словом. Його понятійне значення визначається рядом лексико-семантичних варіантів, які мають зв'язок одне з одним. У додаткових значеннях прикметник *білий* може сполучатися з найрізноманітнішими словами, що позначають предмети та явища оточуючої реальної дійсності" [2, 13].

Прикметник *білий*, пряме значення якого "який має колір крейди, молока, снігу" [13, Т.1; 181], у ролі поширювача у досліджуваних текстах вживається у

структурі іменникової групі здебільшого у переносному значенні, тобто у “сполученнях, здавалось би, таких, що вступають у протиріччя логіці й встановленим традиціям” [4, 90], хоча “порушення традиційно звичних норм вживання прикметників на позначення кольору в абсолютному значенні сприймається як яскраво виражена метафора, поетичний образ, що набуває певної стилістичної функції” [4, 91]. Рідше у поетичних текстах маємо вживання прикметника *білий* у прямому значенні у структурі іменникової групи, проте, входячи з іменником – ядром до більш повного контексту й такі вживання прикметника сприяють створенню метафоричного образу:

Знайшов я Вас, знайшов, єдина на світі – Лілеє білая на зломанім стеблі... [10, 45].

В інших прикладах маємо:

1. Чи судилося лягти їй святими, білими німбами... [6, 108]; 2. Біла лагода яблунь в цвіту... [10, 63]; 3. Цей білий сніп душі, який горить в людині, Його ж ніякий вітер не задме [8, 108].

У першому та третьому прикладах прикметник *білий* поєднується з іншими поширювачами у структурі іменникової групи: *святими*, *білими німбами* (прикметникова група Пр+Пр + I ядро) та *білий сніп душі* (іменникова група Пр+I ядро + I р). Однак, незважаючи на різницю у зв'язку елементів у складі іменникової групи, в усіх прикладах маємо справу з однорідними іменниковими групами, що складаються з іменника-ядра та залежними від нього компонентами-поширювачами.

Синонімічними до прикметника на позначення кольору *білий* в досліджуваних текстах у структурі іменникової групи є прикметники *блідий*, *березовий*, та ін.), які також вносять емоційно-експресивне забарвлення до контексту, утворюючи метафоричні образи:

1. У кутку бліді плями широкого міського дня [14, 97]; 2. Тоді воскресне березовий потік людського натхнення й степова тривога [12, 24].

У наведених вище прикладах маємо складні дворівневі іменникові групи: (*бліді плями людського натхнення*, де найвищу ступінь семантичного та граматичного навантаження має іменник *плями*, та *березовий потік людського натхнення* з ядерним компонентом – іменником *потік*).

У досліджуваних текстах у структурі іменникової групи вживаються також складні прикметники на позначення кольору, одним з елементів якого є слово *білий*.

Такі прикметники здебільшого становлять єдиний поширювач:

... де біло-металевими стружками ще дзвеніло повітря... [15, 23].

Антонімічне значення до прикметника на позначення кольору *білий* є прикметник *чорний*, пряме значення якого “колір сажі, вугілля, найтемніший...” [13, Т. XI, С. 352]. Алімпієва Р. В. зазначає, що такі прикметники формувалися насамперед в опозиції: “темний (чорний) – це колір таємничої, непізнаної стихії, сповнений для давніх людей багатьма несподіванками та небезпеками, тому має здатність викликати у них почуття тривоги, страху; у зіставленні і протиставленні

темноти і світла від початку не як двох контрастних світлових відчуттів, а як контрастних стихій бачення світу...” [2, 23].

Прикметник *чорний* в досліджуваних текстах здебільшого вживається у структурі іменникової складної однорівневої або дворівневої групи у переносному значенні. Та інколи у художній текстах можемо констатувати й наявність прикметника-поширювача *чорний* у прямому вживанні:

Він облизував шкарубке, чорне, дитяче обличчя [15, 20].

У значній кількості іменникових груп прикметник *чорний* вживається у значенні страшний, поганий, вносячи у зміст тексту не лише додаткове експресивно-емоційне забарвлення, але й оцінний зміст:

1. Ніч: обгортувала чорною, вогкою, монастирською ковдрою. [15, 15];

2. І чорні бурі пристрастей людських пройшли б над полем чорних буковок хистких [7, 8].

Так, якщо у першому прикладі маємо складну однорівневу іменникову групу з єдиним ядерним компонентом – іменником, то у другому можемо констатувати наявність дворівневої іменникової групи.

Як синонім до прикметника *чорний* у досліджуваних текстах вживається структура *кольору нічного*, яка входить до складу іменникової групи як семантико-граматична єдність:

Шорстка кирея кольору нічного... [7, 138].

Наведену вище конструкцію можемо трансформувати у складну однорівневу іменникову групу з ядром-іменником *кирею* й прикметником *чорний* у ролі поширювача: *шорстка, чорна кирея*.

Подібно до наведеної вже конструкції з прикметником *білий*, вживаються іменникові групи з прикметником *чорний* як елементом складного кольору:

Щовечора ти береш мене під руку, а я виношу тобі з серця вишнево-чорні троянди, пересипані сльозами вдячності [6, 26].

Емоційно-експресивного навантаження змісту іменникової групи та контексту в цілому додає анафоричне повторення прикметника *чорний* в одному невеличкому контексті:

У неї котик був, як чортеня, І чорна доля з чорними очима... [7, 68].

На відміну від згаданих у дослідженні прикметників на позначення кольору *білий, чорний*, прикметник *зелений* у структурі іменникової групи здебільшого вживається у прямому значенні – “один із основних кольорів спектра, середній між жовтим і блакитним” [13, Т. III, 553]:

Як реп’яшки, зелені оченята і пильно закоплені вуста... [7, 47].

Так, у наведеному прикладі прикметник *зелений* – валентний партнер іменника *оченята* входить до складу порівняльного звороту.

У переносному вживанні найчастіше маємо прикметник *зелений* у значенні молодий, недосвідчений:

Наталочко! Зелена моя Наядо! [6, 89].

У досліджуваних текстах продуктивним поширювачем іменника-ядра іменникової групи є прикметник на позначення кольору *червоний*, пряме значення якого “має забарвлення одного з основних кольорів спектра, що йде перед оранжевим, кольору крові...” [13, Т. XI, 96] (та його відтінки). Відомо, що в основі будь-якого колористичного уявлення – насамперед враження про ступінь яскравості, пов’язане з різним ступенем проявлення кольору” [1, 23]. Р. В. Алімпієва зазначає, що особливо інтенсивну значимість ознаки “яскравий” набуває позначення кольору червоний. Саме тому встановлення характеру семантичної співвідносності ознаки “яскравий” у структурі відповідних семантичних родів і мікрородів здійснюємо насамперед відносно до колористичного позначення червоного тону. Домінантою лексико-семантичної групи зі значенням червоного тону виступає, як відомо, слово червоний, що і концентрує у собі ознаку яскравий, входячи до складу іменникової групи.

У досліджуваних текстах прикметник *червоний* у структурі іменникової групи вживається здебільшого у переносному значенні, маючи емоційно-експресивне навантаження й “набуваючи такої багатозначності, слово неначе втрачає свою первинну семантичну експресивність й стає додатком до будь-якого об’єкта у будь-яких обставинах” [3, 165]:

1. ... золоті переливи почуваються в червоних фарбах закінченого росту [15, 71];
2. ... а десь дзвеніли червоні дзвони зорі. [14, 37].

Р. В. Алімпієва за колористичним ефектом виділяє семантичні зони вживання прикметника *червоний*. Серед них: зона “ропечений метал”, зона “вогонь”, зона “ягода”, зона “кров”, зона “сонце” [1, 28].

У досліджуваних текстах здебільшого прикметник *червоний* у структурі іменникової групи може бути співвіднесений із зоною “революція”, “сонце”, про свідчать наведені вище приклади, а також із зоною “кров”, прикладом якого є вживання прикметника *червоний* у структурі порівняльного звороту:

... Червоне, як кров, сонце вже лягло на обрій [14, 41].

У наведеному прикладі прикметник *червоний* сполучається також із семантичною зоною “сонце”, входячи до складу іменникової групи як ад’єктивне сполучення.

Зважаючи на досліджувані тексти, прикметник *червоний* у структурі іменникової групи може також належати до семантичної зони “холод”, “мороз”:

1. Гриць ще малий, од холоду червоний, з-за пазухи виймає голубів. [7, 38];
2. Ось пройшла пані, червона од морозу. [12, 42].

У наведених прикладах прикметник *червоний* також входить до структури іменникової групи через ад’єктивну конструкцію.

Оскільки для позначення кольору слово *червоний* є досить об’ємним (від світло-червоного до темно-червоного), “воно не досить виразне, й художники слова, особливо поети, частіше вживають слова, що позначають більш чіткі й більш експресивні відтінки червоного” [3, 173].

Так, наприклад, іменник мороз може сполучатися і з прикметником на позначення кольору *рожевий*, що у такому контекстуальному оточенні є синонімом до *червоний*:

... Юрко з'явився у кімнаті, рожевий од морозу, свіжий, холодний [12, 42].

Прикметник на позначення кольору *рожевий* походить від латинського *rose* й “виступає як семантичний центр колористичних позначень, що утворюють ще одну мікрогрупу у загальній структурі лексико-семантичної групи прикметників на позначення кольору зі значенням червоного тону. Таким чином, створюючи свою власну мікросистему і відбиваючи у ній єдність своєї семантичної значимості, лексема *рожевий* одночасно продовжує зберігати свій системний зв'язок з домінантою лексико-семантичної групи – словом *червоний* й іншими ключовими членами даної лексико – семантичної організації, але й постійно прагне порушити існуючу системну рівновагу, вібруючи до своєї орбіти (нехай локально) члени найбільш близькій їй мікросистемі...” [1, 169].

У досліджуваних текстах прикметник *рожевий* у структурі іменникової групи переважно вживається у переносному значенні, сполучаючись з іменником-ядром на позначення абстрактного поняття, явища:

Чиясь душа, рожева, як пелюстка, влітає в дім скорботи і ганьби [8, 86].

У наведеному прикладі прикметник на позначення кольору *рожевий* є домінантою ад'єктивного сполучення і є синонімічним до прикметників *легкий*, *світлий*.

У межах іменникових груп вживається й прикметник на позначення *пурпуровий*. “Висока частота використання слова *пурпуровий* у контекстах з конотативною спрямованістю обумовлює ще одну характерну особливість його семантики, відтінку червоного тону, що він позначає, можуть і не збігатися за ступенем прояву у тих чи інших колористичних якостях (яскравість, насиченість, чистота тону), але вони повинні збігатися в одному – у своїй відповідності високим естетичним критеріям” [1, 100].

У досліджуваних текстах прикметник *пурпуровий* здебільшого вживається як синонім до *червоний*:

... що в пурпуровій мушлі лона ховасш перлу чистоти [10, 94].

Експресивно-емоційної насиченості тексту надають поєднання прикметників однієї колористичної гами:

Понесуть серця, вогненні вщерт, Помсти й гніву пурпуровий ангел [10, 177].

Так, окрім іменникової групи “*помсти й гніву пурпуровий ангел*” значення революції, завзяття, вносить прикметник *вогнений*, що також входить до семантичної мікросистеми з домінантою *червоний*.

Продуктивним у структурі іменникової групи є прикметник-поширювач – *жовтий*, пряме значення “який має забарвлення одного з основних кольорів спектра – середній між оранжевим і зеленим” [13, Т.ІІ, 540], та його синоніми (*золотий*, *золотистий*, *золотавий*):

1. ... і на небі видять вони одну жовту смугу як райдугу [15, 90]; 2. Сніпки золотисті загачують греблю... [6, 10].

У досліджуваних текстах прикметник *жовтий* вживається як у прямому, так і й переносному значеннях (перший приклад – пряме вживання прикметника; другий – переносне).

Прикметник *жовтий* у структурі іменникової групи може вживатися й на позначення кольору, який складається з домінанти тону й відтінків:

... в кленовій жовто-білій домовині [6, 92].

У поєднанні з прикметником на позначення металу, матеріалу, який також входить до складної іменникової групи як поширювач, прикметник *жовтий* також набуває значення металу, матеріалу:

Жовтий мідний перстень на вказовім пальці зупинив його погляд [15, 82].

Прикметник *золотий* нерідко вживається на позначення явищ природи, фарб природи, пори року (здебільшого – осені як постійне означення – епітет, що є широкоживаним у художніх текстах):

1. А золоті вулкани лип навколо... [6, 51]; 2. Співаю золоту оскому осені [6, 55].

Прикметник *золотий* у структурі іменникової групи може вживатися у значенні блискучий, той, що сяє:

1. Чи ви серцем не втямили золоті лагарифмами зорі... [6, 430];

2. Вона скидає свій золотавий блискучий светр [12, 108].

Поєднання прикметника *золотий* з іменником – домінантою іменникової групи вносить до контексту позитивну оцінку, додає значення світлий, яскравий:

... проливається на неї золоте золото смаку... [14, 74].

У досліджуваних текстах у структурі іменникової групи досить продуктивним є прикметник на позначення кольору *синій*, що визначається як “той, що має забарвлення одного з основних кольорів спектра – середній між голубим і фіолетовим” [13, Т. IX, 18].

У художній літературі *синій* найчастіше вживається для опису кольору неба, хмар, води, диму тощо. За дослідженням Бахліної Н. Б., синій – колір “ясного неба, південного моря, освітленого сонцем, у побуті – колір синьки та ін.” [3, 185]. Так, як валентний партнер до іменника-ядра прикметник *синій* у досліджуваних іменникових групах здебільшого вживається на позначення кольору неба, хмар, ночі та ін., не залишаючись стилістично нейтральним:

1. Де гуркотів вогонь, чайвся жаж, там ніч засяяла синя, баладна... [10, 203];

2. ... і сині пасма диму (автомобіль ішов під гору) пройшли крізь вікна [15, 81].

Відомо, що “практично словом синій називають кольори, досить далекі від цього “ідеального” тону. Як і інші прикметники, що позначають основні кольори, синій позначає досить різноманітні відтінки кольору” [3, 185]. Окрім того, в індивідуальному авторському вживанні у структурі іменникових груп прикметник *синій* як поширювач може створювати досить несподівані метафоричні образи:

... де промчалась синя буря громадянської баталії... [14, 35].

У наведеному прикладі мається на увазі *темно-синій* колір, ближчий до *чорного*, який символізує смуток, біль, війну, або:

Ще проходив невідомий *синій* листопад... [14, 109].

Звичними поширювачами до іменника-ядра іменникової групи могли б бути прикметники на позначення кольору *жовтий*, *золотий* та ін. Проте, маючи на меті створити метафоричний образ громадянської війни, М. Хвильовий застосовує прикметник *синій*, який також може сприйматися як колір, ближчий до *чорного*.

Прикметник *голубий* у структурі іменникової групи є “позначенням кольору з широкою, майже необмеженою сполучуваністю. Слово *голубий* позначає відтінок синього кольору. Більшість мовників визначають його як світло-синій. *Голубий* позначає досить інтенсивні, яскраві відтінки світло-синього, його часто порівнюють з кольором неба”... [3, 191].

У досліджуваних текстах у згаданому значенні вживаються прикметники *блакитний* і *голубий*.

Прикметник *блакитний* подібно до поширювача *синій* вживається на позначення явищ природи (вітру, неба, хмар):

1. Сплять вітри на *блакитних* постах... [6, 15]; 2. Дай на мою долю *блакитного* музичного вітру... [6, 25].

Так, на відміну від прикметника *синій* у структурі іменникової групи *блакитний* завжди має хоча б мінімальний елемент емоційної, експресивної оцінки. Окрім того, уточнення певного відтінку кольору виражається при вживанні складних слів, частиною яких є позначення кольору, що підкреслює той чи інший відтінок, тобто уточнюється кольором цієї ж групи на позначення кольору:

... був *зелено-блакитний* туман, золотавий пил далекої і повсякчасної розмови гвинтівок на сході [15, 53].

Не досить продуктивним поширювачем у структурі іменникової групи, але таким, що має місце у досліджуваних текстах, є прикметник на позначення кольору *волошковий*, що також сприяє створенню метафоричного образу:

Густо осиплеться звідти *волошкова* солоняча печаль... [6, 43].

У досліджуваних текстах у структурі іменникової групи досить часто вживається прикметник на позначення кольору *сірий* – “середній між білим і чорним, колір попелу [13, Т IX, 229] та його контекстуальних синонімів (*сизий*, *сивий*, *срібний*).

Найчастіше прикметник *сірий* вживається у досліджуваних текстах у переносному значенні, додаючи емоційно-експресивного забарвлення у зміст іменникової групи та у висловлювання в цілому:

1. Так конструюю вічний образ на *сірім* цокоті часу [10, 25];

2. Була одна *сіра* дорога в нічний степ [14, 73].

Прикметник *сивий* окрім прямого значення, що стосується кольору волосся, (*Свіжий вітерець дмухає на дедушчине сиве волосся...* [14, 109]), найчастіше вживається у значенні давній:

1. Од *сивої* печалі Козерога в гливке болото рідного села... [6, 87];

2. В очах – повні колодязі сивої гіркоти [6, 358].

Прикметник *сивий* може також вживатися у значенні *блакитний, голубий*:

Везуть Марусю за далекі гори за сиве море тої ковили [7, 83].

Як синонім до прикметника *сивий* у прямому значенні у структурі іменникової групи вживаним є прикметник *срібний*:

Сміявся тесля, головою срібний, що не згодиться тут його труна [7, 89].

Прикметник – поширювач *сизий* вживається у структурі іменникової групи в текстах, стилізованих під фольклорні:

О народе мій сизий, Чорнобривцю мій сонце ясний!” [6, 131].

Отже, дослідження прикметників на позначення кольору у структурі іменникової групи дозволяє зробити такі висновки:

- У ролі валентних партнерів у структурі іменникової групи можуть виступати прикметники усіх лексико-граматичних розрядів, проте найпродуктивнішими у формуванні іменникових груп є якісні прикметники;

- Основним семантичним типом якісних прикметників є “чисті предикати”, широко вживаними серед яких є прикметники на позначення кольору;

- У структурі іменникової групи у досліджуваних тестах здебільшого вживаються прикметники на позначення кольору білий, чорний, червоний, зелений, жовтий, сірий (та їх відтінки);

- Прикметник білий у досліджуваних текстах вживається переважно у переносному значенні, входячи до структури однорівневих та дворівневих іменникових груп. Продуктивним у подібних конструкціях є прикметник блідий, менш вживаним – березовий, що вживаються у синонімічному значенні до білий і вносять у зміст висловлювання емоційно-експресивне забарвлення;

- Прикметник чорний у структурі іменникової групи вживається як у прямому номінативному, так і переносному значенні. У переносному значенні у досліджувані тексти чорний вносить негативну оцінку (значення – поганий, страшний);

- Прикметник на позначення кольору зелений у структурі іменникових груп здебільшого вживається у прямому значенні; у переносному вживанні можемо констатувати значення молодий, недосвідчений;

- Продуктивними є іменникові групи з прикметником червоний у ролі поширювача, що концентрує у собі сему яскравий і вносить експресію у зміст висловлювання. Прикметники рожевий, пурпуровий можуть вживатися у значенні, подібному до червоний, подекуди вносячи додаткові смислові та емоційно-експресивні відтінки у текст;

- Прикметник-поширювач жовтий, а також золотистий, золотавий у структурі іменникових групи вживаються насамперед для опису барв природи, а також у значеннях блискучий, такий, що сяє та ін.;

- Прикметник на позначення кольору синій найчастіше вживається у структурі іменникових груп із іменником – домінантою небо, хмари, вітер, вода, дим та ін. Такі прикметники можуть бути як стилістично нейтральними, так і створювати

метафоричні образи у поєднанні з іменниками. У структурі іменникових груп є продуктивними також прикметники голубий, блакитний, волошковий, що можуть вживатися у синонімічному значенні до синій, а також бути наслідком індивідуального авторського вживання;

- Прикметник сірий та його варіанти срібний, сивий, сизий можуть вживатися як у прямому, так і переносному значенні (здебільшого на позначення давній, старий).

Використана література:

1. Алимпиева Р.В. Семантическая значимость слова и структура лексико-семантической группы. – Ленинград, 1986.
2. Алимпиева Р.В. Семантическая структура слова белый // Вопросы семантики. – Вып. 2. – Л., 1976.
3. Бахилина Н.Б. История цветообразования в русском языке. – М., 1975.
4. Брагина А.А. Красный, серый, голубой // Русский язык за рубежом. – 1967. – № 2.
5. Вольф Е.М. Грамматика и семантика местоимений.
6. Драч І. Сонце і слово. – К., 1978.
7. Кочерган М.П. Слово і контекст. – Львів, 1975.
8. Костенко Л. Берестечко. – К., 1999.
9. Костенко Л. Маруся Чурай: Поезії. – К., 1998.
10. Маланюк Є. Невичерпальність. – К., 1997.
11. Мещанинов И.И. Члены предложения и части речи. – М., 1978.
12. Підмогильний В. Твори. – К., 1991.
13. Словник української мови. – К., 1970-1980.
14. Хвильовий М. Твори – К., 1995.
15. Яновський Ю. Твори – К., 1982.

Векуа Н.В.

КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ АНТОНІМІВ (НА ПРИКЛАДІ ПРИКМЕТНИКІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ СУКУПНОГО РОЗМІРУ ПРЕДМЕТА)

Серед праць, що стосуються теоретичних засад вивчення антонімії, слід назвати дослідження О. О. Тараненка, Л. А. Лисиченко, Л. М. Полюги, Л. О. Новикова, Л. О. Введенської, В. М. Комісарова, Е. Н. Міллера, Д. Н. Шмельова, А. О. Уфімцевої, Н. Д. Арутюнової, В. А. Іванової та інших. Вперше ідея структурності значення слова була запропонована Л. Єльмсловом, продовжили досліджувати семантичну структуру слів Б. Н. Головін, О. С. Ахманова, Ю. Д. Апресян, В. Г. Гак, М. В. Нікітін та інші. А. М. Шрам досліджував семантичну (компонентну) структуру якісних прикметників. Р. Сирбу здійснив семний аналіз іменникових антонімів. Семантична структура якісних антонімічних прикметників не була предметом аналізу.

Компонентний аналіз, або аналіз значення слова з метою виділення семантичних компонентів, що входять до нього, є найоптимальнішим при дослідженні антонімічних зв'язків між якісними прикметниками. Зіставлення та